



UOT 343.102

Fərdin XƏLİLOV,

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin
Ədliyyə Akademiyasının müəllimi, hüquq üzrə
fəlsəfə doktoru, III dərəcəli ədliyyə qulluqçusu

CİNAYƏT PROSESİ

ƏDLİYYƏ NAZİRLİYİ TƏRƏFİNDƏN İSTİNTAQ EDİLƏN CİNAYƏTLƏRİN SİSTEMİ

Açar sözlər: cinayət prosesi, hüquq-mühafizə, istintaq, aidiyyət, xarakteristika, sistem.

Key words: criminal process, law enforcement, investigation, competence in the investigation, characterization, system.

Ключевые слова: уголовный процесс, правоохрана, следствие, подследственность, характеристика, система.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18 aprel 2006-cı il tarixli, 391 №-li Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi haqqında” (bundan sonra – Ədliyyə Nazirliyi) Əsasnamənin 8.13-cü bəndinə əsasən, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda cinayət işləri üzrə ibtidai istintaqın aparılması Ədliyyə Nazirliyinin fəaliyyət istiqamətlərindən biridir. Həmin Əsasnamənin 10.20-ci bəndinə əsasən isə, ibtidai istintaq fəaliyyəti ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hüquqları həyata keçirmək Ədliyyə Nazirliyinin hüquqlarından biridir.

İbtidai istintaq cinayət prosesinin müstəqil mərhələsi olub, cinayətin qısa müddətdə və bütünlüklə açılması, cinayət törətməkdə təqsiri olan şəxslərin aşkara çıxarılması və ifşa edilməsi, cinayətin edilməsinə kömək etmiş səbəblərin və şəraitin aydınlaşdırılması, həmçinin cinayət nəticəsində vurulan ziyanın ödənilməsinə təmin edən tədbirlərin görülməsi üzrə müstəntiq, təhqiqat orqanları və ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror tərəfindən yerinə yetirilən prosessual fəaliyyətdir [5, s. 387]. Obyektiv mənada ibtidai istintaqı nəzəri cəhətdən qanunla nəzərdə tutulmuş və işin faktiki halları ilə

şərtləndirilmiş, cinayət hadisəsi hallarının aydınlaşdırılmasına yönəlmiş, ciddi şəkildə qaydaya salınmış, amiranə-sərəncamverici və informasiya-analitik xarakterli hərəkətlər və qərarlar sistemi kimi təsəvvür etmək olar [6, s. 202].

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Ədliyyə orqanlarının inkişafı haqqında” 17 avqust 2006-cı il tarixli, 446 №-li Fərmanına 1 №-li əlavə ilə Ədliyyə Nazirliyinin strukturu təsdiq edilmişdir və həmin strukturda İstintaq idarəsi Ədliyyə Nazirliyinin aparatı sisteminə yer almışdır. Azərbaycan Respublikası Ədliyyə nazirinin 03 mart 2007-ci il tarixli, 5-T №-li əmri ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin İstintaq idarəsi haqqında” (bundan sonra – İstintaq idarəsi) Əsasnamənin 1-ci bəndinə görə də, Ədliyyə Nazirliyinin İstintaq idarəsi Ədliyyə Nazirliyi mərkəzi aparatının müstəqil struktur qurumudur.

İstintaq idarəsinin Əsasnaməsində onun fəaliyyət istiqamətləri, vəzifləri və hüquqları aşağıdakı kimi müəyyən olunmuşdur. Belə ki, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hallarda cinayət işləri üzrə ibtidai istintaq aparmaq; törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlər haqqında məlumatlara baxmaq, cinayət işinin başlanması və ya cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi məsələlərini həll etmək; qanunvericiliklə müəyyən edilmiş digər istiqamətlərdə əfəaliyyət göstərmək İstintaq idarəsinin fəaliyyət istiqamətlərini təşkil edir.

İstintaq idarəsi aşağıdakı vəzifələri yerinə yetirir:

- idarənin icraatına daxil olan törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlər haqqında məlumatlara baxmaq, cinayət işi başlamaq və ya cinayət işinin başlanmasını rədd etmək, zərurət olduqda materi-



alların aidiyyəti orqana göndərilməsi məsələsini həll etmək;

- başlanmış cinayət işləri üzrə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş müddətdə tam, hərtərəfli və obyektiv ibtidai istintaq aparmaq və digər prosesual hərəkətləri həyata keçirmək;

- pozulmuş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının bərpa edilməsini, dövlətin mənafehlərinin qorunmasını, cinayətin törədilməsi nəticəsində vurulmuş maddi ziyanın ödənilməsini təmin etmək;

- aidiyyəti dövlət orqanlarının istintaq və əməliyyat-axtarış xidmətləri ilə qarşılıqlı fəaliyyətin həyata keçirilməsini, cinayət işlərinin ibtidai istintaqında əməliyyat fəaliyyətinin nəticələrindən səmərəli istifadə edilməsini təmin etmək;

- ibtidai istintaq məlumatlarının yayılmasına yol verməmək;

- idarənin səlahiyyətlərinə aid məsələlər üzrə ərizə və şikayətlərə, idarə, müəssisə və təşkilatların müraciətlərinə baxmaq;

- dövrü statistik və digər hesabatları tərtib etmək, cinayət işlərinin və materialların uçotunu aparmaq;

- cinayət işlərinin, materialların və maddi sübutların saxlanması təmin etmək;

- cinayət işlərinin ibtidai istintaqı zamanı ədliyyə orqanları işçilərinin fəaliyyətində aşkar olunan ciddi pozuntularla bağlı Nazirliyin rəhbərliyinə məlumat və təqdimatlar vermək;

- idarə işçilərinin şəxsi təhlükəsizliyi üzrə tədbirlər barədə təkliflər vermək;

- hüquqi maarifləndirmə işində iştirak etmək;

- fəaliyyət istiqamətləri üzrə və Nazirliyin rəhbərliyinin tapşırıqları əsasında digər vəzifələri yerinə yetirmək.

İstintaq idarəsinin hüquqlarına isə aşağıdakılar aiddir:

- cinayət işlərinin ibtidai istintaqı ilə əlaqədar qanunvericiliklə müəyyən edilmiş hüquqları həyata keçirmək;

- dövlət orqanlarına, dövlət və qeyri-dövlət təşkilatlarına, Nazirliyin sistemində daxil olan qurumlara müraciət etmək, onlara sorğular vermək və məlumatlar almaq;

- idarənin fəaliyyət istiqamətləri üzrə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək;

- istintaq hərəkətlərinin aparılmasında müsbət

təcrübəni daim öyrənməklə tətbiq etmək;

- cinayət işlərinin ibtidai istintaqı zamanı aşkar edilmiş xarakterik nöqsanların aradan qaldırılması məqsədilə seminarlar keçirmək, metodik vəsaitlər hazırlamaq;

- idarənin fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq həyata keçirilən işin təkmilləşdirilməsinə dair təkliflər vermək;

- vəzifələrinin icrası ilə əlaqədar digər hüquqları həyata keçirmək.

Ədliyyə Nazirliyi hansı cinayətlərin istintaqını aparır? Bu sual istintaq aidiyyəti institutu vasitəsilə cavablandırılır. İstintaq aidiyyəti – cinayət prosesində cinayət işinin qanunla müəyyən edilmiş əlamətlərinin (hüquqi xassələrinin) məcmusu olub, onlara əsasən qanunda hansı orqanda həmin iş üzrə istintaq aparılmasını müəyyən edir [2, s. 119]. Törədilmiş cinayətin növündən və onun xüsusiyyətlərindən asılı olaraq, ibtidai istintaq orqanına və ya vəzifəli şəxsə aid olmasını müəyyən etməyin böyük əhəmiyyəti vardır. Cinayət işləri üzrə istintaq aidiyyətinin qanunla qabaqcadan müəyyən olunması ibtidai istintaq orqanları arasında istintaq aidiyyəti üzrə mübahisələri aradan qaldırmaqla ibtidai istintaqın keyfiyyətli aparılmasını təmin edir [1, s. 57].

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin təsdiq edilməsi, qüvvəyə minməsi və bununla bağlı hüquqi tənzimləmə məsələləri haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun və həmin Qanunla təsdiq edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin tətbiq edilməsi barədə” 25 avqust 2000-ci il tarixli, 387 №-li Fərmanının 3-cü hissəsinin 3-cü abzasına əsasən, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra – CPM) 215.5-ci maddəsinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra – CM) 196, 289, 303, 305, 317-1.1 və 317-2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş cinayətlərə dair işlər üzrə ibtidai istintaq Ədliyyə Nazirliyi (Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ədliyyə Nazirliyi) tərəfindən aparılır. Həmin Fərmanın 3-cü hissəsinin 14-cü abzasına əsasən isə, CM-in 306-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətə dair iş üzrə ibtidai istintaq Ədliyyə Nazirliyi, vergilərin, işsizlikdən sığorta və ya məcburi dövlət sosial sığorta haqları



rının ödənilməməsi ilə əlaqədar qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktlarının icra edilməməsi və ya həmin məhkəmə aktlarının icrasına maneçilik törədilməsinə münasibətdə həmçinin Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi yanında Dövlət Vergi Xidməti (bundan sonra – DVX) qismində Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi tərəfindən aparılır [4].

CM-in 196-cı maddəsi kreditor borclarını ödəməkdən qəsdən yayınma əməlinə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutur. Məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş müvafiq qərarına əsasən təşkilat rəhbərinin və ya vətəndaşın kreditor borclarını, yaxud qiymətli kağızları ödəməkdən qəsdən yayınması xeyli miqdarda ziyan vurduqda, əməl məhkəməyədək icraatda CM-in 196.1-ci maddəsi ilə, eyni əməl külli miqdarda ziyan vurduqda isə, CM-in 196.2-ci maddəsi ilə tövsif edilərək istintaq edilməlidir. Tövsifin hər iki halında istintaq aidiyyəti dəyişmir və cinayət işi Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən istintaq edilir. Baxılan cinayət əməli kontekstində “xeyli miqdar” dedikdə, əlli min manatdan yuxarı, lakin iki yüz min manatdan artıq olmayan məbləğ, “külli miqdar” dedikdə isə, iki yüz min manatdan artıq olan məbləğ başa düşülməlidir.

Baxılan əməlin istintaq zamanı tövsifi ilə əlaqədar qeyd edilməlidir ki, bu cinayət tərkibinin zəruri əlamətlərindən biri – obyektiv cəhətə daxil olan əməllərin qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarına məhəl qoyulmadan törədilməsi olduğundan, bu cinayətlə CM-in 306-cı maddəsi arasında rəqabət yarana bilər. Lakin baxılan bu cinayət qəsd obyektinin xüsusiyyətlərinə görə “İqtisadi fəaliyyət sahəsində olan cinayətlər” fəslinə daxil edilmişdir və odur ki, CM-in 306-cı maddəsinə münasibətdə xüsusi tərkib hesab edilir [3, s. 74].

Kreditor borclarını ödəməkdən qəsdən yayınma cinayətinin daha bir özəlliyi ondadır ki, CM-in 73-2.2-ci maddəsinin tələblərinə əsasən, bu əməli törətmiş və cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanı tamamilə ödəmiş və ya cinayət nəticəsində əldə edilmiş gəliri tamamilə dövlət büdcəsinə köçürmüş şəxs, bundan əlavə vurulmuş ziyanın (əldə edilmiş gəlirin) bir misli miqdarında dövlət büdcəsinə ödəniş etdikdə cinayət məsuliyyətindən azad edilir. Qeyd edilməlidir ki, CPM-in 40.4-cü maddəsinə əsasən, şəxsin iqtisadi fəaliyyət sahəsində olan cinayətlərə görə cinayət məsu-

liyyətindən azad edilməsi üçün CM-in 73-2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallar müəyyən edildikdə, təhqiqatçının və ya müstəntiqin qərarına əsasən cinayət təqibi başlanılmır və ya ona xitam verilir. Xatırlatmaq istərdik ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “CM-in 74-cü maddəsinin və CPM-in 39, 40 və 305.1-ci maddələrinin əlaqəli şəkildə şərh edilməsinə dair” 14 sentyabr 2021-ci il tarixli Qərarında nümayiş etdirilmiş hüquqi mövqeyə görə, CPM-in 40-cı maddəsində iki növdə olan hallar təsbit edilmişdir. Birincisi, cinayət prosesini həyata keçirən orqanların mülahizəsinə görə cinayət təqibinin həyata keçirilməməsinə imkan verən hallar. Bu hallarda cinayət təqibinin başlanılmaması və ya ona xitam verilməsi cinayət prosesini həyata keçirən orqanların hüququ olaraq qalır (onlar üçün məcburi xarakter kəsb etmir). İkincisi, cinayət təqibinin həyata keçirilməməsinin cinayət prosesini həyata keçirən orqanların mülahizəsindən asılı olmadığı hallar. Konstitusiyaya Məhkəməsi CPM-in 40.4-cü maddəsində CM 73-2-ci maddəsinə istinad edən halı qeyd edilən ikinci növ hallara aid etmişdir. Bu hallarda cinayət təqibinin başlanılmaması və ya ona xitam verilməsi artıq cinayət prosesini həyata keçirən orqanların vəzifəsi kimi göstərilir (onlar üçün məcburi xarakter kəsb edir).

CM-in 289-cü maddəsi məhkəməyə hörmətsizlik etmə əməlinə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutur. Məhkəmə baxışı iştirakçılarını təhqir etməklə məhkəməyə hörmətsizlik edilmiş olduqda, əməl CM-in 289.1-ci maddəsi ilə, eyni əməllər hakim barəsində törədildikdə isə, əməl CM-in 289.2-ci maddəsi ilə tövsif edilməlidir. Tövsifin hər iki halında istintaq aidiyyəti dəyişmir və cinayət işi Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən istintaq edilir. Məhkəməyə hörmətsizlik etmə cinayəti CM-in “Ədalət mühakiməsi əleyhinə olan cinayətlər” fəslinə aiddir. Bu kimi əməllərə dövlət reaksiyasının ilkin təzahürü kimi onlar barəsində cinayət təbiqinin başlanması və həyata keçirilməsi, ümumiyyətlə, bu kimi əməllərə görə cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulması ədalət mühakiməsinin cəmiyyətdə yüksək nüfuzunu, hakim statusuna yüksək hörməti təmin edir.

CM-in 303-cü maddəsi siyahıya alınmış və ya üzərinə həbs qoyulmuş, yaxud müsadirə olunmalı əmlak barəsində qanunsuz hərəkətlərə görə cina-



yət məsuliyyəti nəzərdə tutur. Siyahıya alınmış və ya üzərinə həbs qoyulmuş əmlak etibar olunmuş şəxs tərəfindən israf edildikdə, özgəninkiləşdirildikdə, gizlədildikdə, həmçinin dəyişdirildikdə, habelə bank və ya digər kredit təşkilatının nümayəndəsi tərəfindən üzərinə həbs qoyulmuş pul vəsaitləri (əmanətləri) ilə bank əməliyyatları həyata keçirildikdə, əməl CM-in 303.1-ci maddəsi ilə, məhkəmənin hökmünə (qərarına) əsasən müsadirə edilməli olan əmlak gizlədildikdə əvə ya mənimləndikdə, habelə əmlakın müsadirə olunması barədə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmünün (qərarının) icra olunmasından başqa cür yayınıldıqda isə əməl CM-in 303.2-ci maddəsi ilə tövsif edilərək istintaq edilməlidir. Tövsifin hər iki halında istintaq aidiyyəti dəyişmir və cinayət işi Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən istintaq edilir. Bu cinayət də CM-in “Ədalət mühakiməsi əleyhinə olan cinayətlər” fəslinə aiddir.

Qeyd edilməlidir ki, cari cinayət qanunvericiliyinin müddəalarına əsasən, istintaqı aparılan əməlin CM-in 303.2-ci maddəsi ilə tövsif edildiyi hallarda həmin əməlin törədilməsinə görə hüquqi şəxslərə də cinayət-hüquqi tədbirlər tətbiq edilə bilər. Oudur ki, istintaq zamanı əməlin CM-in 303.2-ci maddəsi ilə tövsif edildiyi hallarda, cinayətin hüquqi şəxsin xeyrinə və ya onun maraqlarının qorunması üçün törədilməsinə dəlalət edən sübutlar müəyyən edilərsə, müstəntiq ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora hüquqi şəxs barəsində cinayət-hüquqi tədbirlərin tətbiq edilməsi üzrə icraatın başlanması barədə əsaslandırılmış vəsatət verə və ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror, öz növbəsində, vəsatətlə razılaşıqda, hüquqi şəxs barəsində cinayət-hüquqi tədbirlərin tətbiq edilməsi üzrə icraatın başlanması haqqında qərar qəbul edə də bilər. Bu anlamda, Ədliyyə Nazirliyi hüquqi şəxs barəsində cinayət-hüquqi tədbirlərin tətbiq edilməsi üzrə icraatın aparılmasında da istintaq aparın subyekt qismində iştirak edir.

CM-in 305-ci maddəsi azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkməkdən boyun qaçırma əməlinə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən edir. Azadlıqdan məhrum etmə yerindən qısa müddətə getməsinə icazəsi olan şəxs icazə müddəti başa çatmaqdan sonra geri qayıtmadıqda, əməl CM-in 305-ci maddəsi ilə tövsif edilir və istintaqı aparı-

lır. Bu cinayət də CM-in “Ədalət mühakiməsi əleyhinə olan cinayətlər” fəslinə aiddir.

CM-in 306-cı maddəsi məhkəmənin hökmünü, qərarını, yaxud digər aktını icra etməmə əməlinə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutur. Şəxs tərəfindən qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsi, hökmü, qərarı, qərarı və ya əmri qərəzli olaraq icra edilmədikdə və ya həmin məhkəmə aktlarının icrasına maneçilik törədildikdə, əməl CM-in 306.1-ci maddəsi ilə, eyni əməllər vəzifəli şəxs tərəfindən törədildikdə isə, CM-in 306.2-ci maddəsi ilə tövsif edilməli və istintaqı aparılmalıdır.

Baxılan cinayətin istintaq aidiyyəti ilə bağlı qeyd edilməlidir ki, əməlin CM-in 306.1-ci maddəsi ilə tövsif edildiyi bütün hallarda cinayət işi Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən istintaq edilir. Əməl CM-in 306.2-ci maddəsi ilə tövsif edildiyi hallarda isə, təqib edilməli olan vəzifəli şəxsin hansı quruma aid olmasından asılı olaraq, istintaq aidiyyətinin predmetə görə növü ilə şəxsə görə növü arasında rəqabət yarana bilər ki, bu halda şəxsə görə aidiyyət qaydalarına üstünlük veriləcək və ibtidai istintaq prokurorluq (hərbi prokurorluq) tərəfindən aparılmalı olacaqdır. Belə ki, CPM-in 215.3.2-ci maddəsinə görə, cinayətin törədilməsində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin, Azərbaycan Respublikasının keçmiş Prezidentinin və ya onun arvadının (ərinin), Milli Məclisin deputatlarının, Baş nazirin, Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın), Məhkəmə-Hüquq Şurasının üzvlərinin, hakimlərin, prokurorluq orqanları əməkdaşlarının, Azərbaycan Respublikasının xaricdəki diplomatik idarələrinin və xarici dövlətlərin Azərbaycan Respublikasındakı diplomatik nümayəndəliklərinin əməkdaşlarının, habelə ədliyyə, polis, təhlükəsizlik, miqrasiya, fəvqəladə hallar, vergi və gömrük orqanları əməkdaşlarının təqsirləndirilməsi ilə bağlı cinayət işləri üzrə ibtidai istintaq prokurorluq tərəfindən aparılır. Eləcə də, CPM-in 215.4-cü maddəsinə əsasən, hərbi qulluqçular tərəfindən törədilmiş cinayətlərə dair işlər üzrə ibtidai istintaq hərbi prokurorluq tərəfindən aparılır (hərbi qulluqçunun da vəzifəli şəxs olması istisna edilmir). CM-in 306.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan cinayət əməli dairəsi CPM-in 215.3.2 və 215.4-cü maddələri ilə müəyyən edilmiş şəxslərə (vəzifəli şəxslərə) aid olmayan digər vəzifəli şəxslər tərəfindən törədilmiş



olarsa, istintaq aidiyyəti yenə Ədliyyə Nazirliyində qalacaqdır. Əvvəldə qeyd edildiyi kimi, CM-in 306-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətə dair iş üzrə ibtidai istintaq vergilərin, işsizlikdən sığorta və ya məcburi dövlət sosial sığorta haqlarının ödənilməməsi ilə əlaqədar qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktlarının icra edilməməsi və ya həmin məhkəmə aktlarının icrasına maneçilik törədilməsinə münasibətdə isə DVX tərəfindən aparılmalıdır.

Praktikada baxılan cinayətin tövsifi zamanı yaranan əsas çətinliklərdən biri məhkəmə aktının icra edilməməsinin “qərəzlilik” əlamətinin müəyyən edilməsi ilə bağlıdır. Bu, həmin məsələnin təcrübədə inzibati preyudisiya institutu ilə əlaqələndirilməsi və “qərəzli olaraq” ifadəsinin özünün qiymətləndirici kateqoriya olması ilə əlaqədardır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin 37-ci maddəsinin Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 306.1-ci maddəsi baxımından şərh edilməsinə dair” 18 dekabr 2014-cü il tarixli Qərarında qeyd edilir ki, cinayət qanunvericiliyində inzibati preyudisiya, bir tərəfdən əməlin lazımsız kriminallaşdırılmasını istisna edir, digər tərəfdən isə analogi hüquq pozuntusuna görə şəxsi inzibati məsuliyyətə cəlb etmək vasitəsi ilə cinayətlərin qarşısının alınmasına imkan yaradır. Bu halda, inzibati tənbeh təkə inzibati hüquq pozuntusu ilə deyil, həm də cinayətlə mübarizədə hüquqi vasitə hesab edilir. Belə ki, inzibati pozuntu törətmiş və buna görə inzibati məsuliyyətə cəlb olunmuş şəxs təkrarən eyni pozuntunu törətməsi halında cinayət məsuliyyətinə cəlb ediləcəyi barədə xəbərdar edilir. İnzibati məsuliyyətə cəlb edilmənin nəticəsiz qalması, bu inzibati tənbehin tərbiyəedici, xəbərdaredici təsir göstərmədiyini sübut edir. Belə olan halda, təqsirləndirilən şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir.

Cinayət hüququnda inzibati preyudisiya Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 2 oktyabr 2012-ci il tarixli Qərarında da öz əksini tapmışdır. Həmin Qərara əsasən, CM-in 306-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibi şəxs müvafiq inzibati xəyata görə inzibati məsuliyyətə cəlb edildikdən sonra yaranır. Lakin şəxsin inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi qeyd şərtsiz olaraq

onun CM-in 306-cı maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinə səbəb ola bilməz. Məhkəmə qərarını icra etməyən şəxsin bunu qərəzli olaraq edib-etməməsi və ya məhkəmə aktlarının icrasına maneçilik törətməsi həmin şəxs inzibati məsuliyyətə cəlb edildikdən sonra aydınlaşdırılmalıdır və yalnız bu əlamət mövcud olduqda cinayət təqibi başlana bilər.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 2 oktyabr 2012-ci il tarixli Qərarında qeyd edilmişdir ki, məhkəmə aktlarının qərəzli icra edilməməsinə aşağıdakılara əsasən müəyyən etmək olar:

- məhkəmə qərarında nəzərdə tutulmuş tələblərin həmin qərarda müəyyən edilmiş müddət ərzində icra edilməməsi;
- borcluya məhkəmə qərarının icra edilməməsi haqqında dəfələrlə rəsmi xəbərdarlıq edilməsi;
- borclunun məhkəmə qərarını icra etməməsinə görə inzibati məsuliyyətə cəlb edilməsi;
- borclu tərəfindən məhkəmə qərarının icrası üçün yetərli tədbirlərin görülməməsi;
- borclunun məhkəmə qərarının icrası üçün faktiki imkanlarının olması.

Eyni zamanda, tələbin yönəldilməsi mümkün olan əmlakın və pul vəsaitinin gizlədilməsi, icradan yayınmaq məqsədilə əmlakın özgəninkiləşdirilməsi və borcun tam ödənilməsi imkanı olduğu halda kiçik məbləğin ödənilməsi ilə məhkəmə qərarının icrasından yayınma məhkəmə aktlarının qərəzli icra edilməməsi kimi qiymətləndirilməlidir.

Baxılan cinayətlə əlaqədar, həmçinin, xatırlatmaq yerinə düşər ki, CM-in 306-cı maddəsinin “Qeyd” hissəsinə əsasən, CM-in 306.1 və ya 306.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş əməlləri törətmiş şəxs qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qətnaməsini, hökmünü, qərardadını, qərarını və ya əmrini həmin əməllərlə bağlı hökm qanuni qüvvəyə minənədək tam icra etdikdə cinayət məsuliyyətindən azad edilir.

Bu cinayət də CM-in “Ədalət mühakiməsi əleyhinə olan cinayətlər” fəslinə aiddir.

CM-in 317-1-ci maddəsi cəzaçəkmə müəssisələrində və ya istintaq təcridxanalarında saxlanılan şəxslərə qadağan olunmuş əşyaların verilməsi və ya ötürülməsinə görə cinayət məsuliyyəti müəyyən edir. Cəzaçəkmə müəssisələrində və ya istintaq təcridxanalarında saxlanılan şəxslərə qadağan olunmuş əşyalar yoxlamadan gizlətməklə və ya hər hansı digər üsulla verildikdə və ya ötürüldük-



də, əməl CM-in 317-1.1-ci maddəsi ilə tövsif edilir və bu cinayətin istintaqı Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən aparılır.

Eyni əməllər şəxs tərəfindən öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə törədildikdə isə, əməl artıq CM-in 317-1.2-ci maddəsi ilə tövsif edilməlidir və bu zaman CPM-in 215.3.1-ci maddəsinin birbaşa göstərişinə əsasən, ibtidai istintaq prokurorluq tərəfindən aparılmalıdır.

Bu cinayət CM-in “İdarəetmə qaydası əleyhinə olan cinayətlər” fəslinə aiddir.

Nəhayət, CM-in 317-2-ci maddəsi cəzaçəkmə müəssisələrində və ya istintaq təcridxanalarında saxlanılan şəxs tərəfindən qadağan olunmuş əş-

yaların hazırlanması, saxlanması, gəzdirilməsi, daşınması və ya istifadəsinə görə cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutur. Cəzaçəkmə müəssisələrində və ya istintaq təcridxanalarında saxlanılan şəxs tərəfindən qadağan olunmuş əşyalar hazırlanıqda, saxlanıldıqda, gəzdirildikdə, daşındıqda və ya istifadə edildikdə, əməl CM-in 317-2.1-ci maddəsilə, eyni əməllər təkrar törədildikdə isə, CM-in 317-2.2-ci maddəsi ilə tövsif edilir. Tövsifin hər iki halında istintaq aidiyyəti dəyişmir və cinayət işi Ədliyyə Nazirliyi tərəfindən istintaq edilir. Bu cinayət də CM-in “İdarəetmə qaydası əleyhinə olan cinayətlər” fəslinə aiddir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı:

1. Abbasova F.M. Cinayət prosesi. Xüsusi hissə. Yenidən işlənmiş 4-cü nəşr. Dərslük. Bakı: Hüquq yayın evi, 2021, 520 s.
2. Aslanov S.X. İbtidai istintaq. Bakı: Qanun nəşriyyatı, 2015, 608 s.
3. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin kommentariyası / elmi redaktor F.Y. Səməndərov. 2 cildə. II hissə. Bakı: Hüquq yayın evi, 2021, 808 s.
4. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin kommentariyası / redaktorlar C.H. Mövsümov, B.C. Kərimov, Ə.H. Hüseynov. Bakı: Digesta nəşriyyatı, 2016, 1336 s.
5. Cəfərquliyev M.Ə. Azərbaycan Respublikasının cinayət prosesi. Dərslük. Bakı: Qanun nəşriyyatı, 2008, 768 s.
6. Cinayət prosesində ibtidai araşdırma. Dərslük / elmi redaktor H.S. Qurbanov. Bakı: Elm və təhsil nəşriyyatı, 2022, 712 s.

Фардин Халилов

Система преступлений, расследуемых министерством юстиции

Министерство Юстиции Азербайджанской Республики является одним из правоохранительных органов страны. В связи с этим, наряду с выполнением иных функций государства правоохранительного характера, Министерство Юстиции также занимается расследованием преступлений, входящих в его компетенцию. В статье была предпринята попытка определить систему преступлений, входящих в компетенцию Министерства Юстиции и кратко охарактеризовать их.

Fardin Khalilov

System of crimes investigated by the ministry of justice

The Ministry of Justice of the Republic of Azerbaijan is one of the law enforcement agencies of the country. In this regard, along with the fulfillment of other functions of the state of a law enforcement nature, the Ministry of Justice is also engaged in the investigation of crimes within its competence. The article attempted to define a system of crimes within the purview of the Ministry of Justice and briefly characterize them.